

16.8.

Työ- ja Elinkeinoministeriölle

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen lakiluonnoksesta kivihiilen käytön kieltämiseksi. (DNRO: TEM/1333/03.01.01/2018)

Yhteenvetona toteamme seuraavaa:

1. Kivihiilen käytön kieltäminen on perusteltu ja kannatettava
2. Kieltäminen on toteutettava jo vuonna 2025
3. Lain ilmastopäämäärien saavuttaminen ja lain säätämisen perusteet edellyttävät myös turpeen kieltämistä
4. Tukia on suunnattava polttoon perustumattomiin ratkaisuihin
5. Kivihiilen kieltäminen päästökaupan piirissä vähentää aidosti päästöjä

Yksityiskohtaiset huomiot

1. Luonnonsuojeluliitto kannattaa kivihiilen energiakäytön kieltämistä lailla

Lakiesityksen tavoitteena on vähentää kasvihuonepäästöjä ja voimistaa kansainvälistä painetta kivihiilen käytön vähentämiseksi ja siitä luopumiseksi. Lähes 90 prosenttia tunnetuista kivihiiliesiintymistä on jätettävä maan alle, mikäli Pariisin ilmastotavoitteet halutaan saavuttaa. Kivihiilestä luopuminen on mahdollista ja se on keskeinen 2000-luvun ensimmäisten vuosikymmenien askel ilmastomuutoksen pysäyttämiseksi.

Globaalisti kivihiilestä olisi Pariisin tavoitteiden näkökulmasta syytä luopua viimeistään vuonna 2035. Jotta tämä olisi mahdollista, edelläkävijämaiden tulee luopua kivihiilestä jo lähivuosina.

Suomi on osallistunut aktiivisesti muun muassa Powering Past Coal sekä Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform -ryhmien työhön, joissa kivihiilestä luopumista on edistetty ja sen käytön tukemista on pyritty rajoittamaan. Uskottavuus näissä koalitiioissa ja kansainvälisessä ilmastopolitiikassa laajemmin nojaa kansallisiin toimiin. Kivihiilestä luopuminen energiantuotannossa on tapa osoittaa johtajuutta globaalin ilmastokriisin torjumisessa.

2. Kivihiili kiellettävä vuoteen 2025 mennessä

Lakiesityksessä esitetään kivihiilen energiakäytöstä luopumista 1.5.2029 mennessä. Luonnonsuojeluliitto kannattaa nopeampaa aikataulua, luopumista vuoteen 2025 mennessä. Suomi on esitellyt aikaisemmin kansainvälisesti aikomusta luopua kivihiilestä vuoteen 2025 mennessä, ja kaksi kolmesta Suomen kansalaisesta kannattaa kivihiilestä luopumista vuoteen

2025 mennessä.

Lakiesityksessä ei ole analysoitu, mitä hyötyjä varhainen kivihiilestä luopuminen voisi tuottaa. Edelläkävijyys kivihiilestä luopumisessa vahvistaisi ainakin vaihtoehtoisten sähkö- ja lämpöratkaisujen osaamista ja mahdollistaisi tämän osaamisen vientiä.

3. Lain ilmastopäämäärien saavuttaminen edellyttää myös turpeen kieltämistä

Keskeistä hankkeen ympäristöllisen uskottavuuden ja edelläkävijyyden näkökulmasta on, että kivihiiltä ei tule korvata korkeapäästöisillä vaihtoehtoilla. Sekä professori Tuomas Ojasen että OTT Alice Guimaraes-Purokosken asiantuntijalausunnat korostavat, että kivihiilen kieltäminen nojautuu perustuslain 20 §:ään (ympäristöperusoikeussäännös) ja se voidaan perustella yhteiskunnallisesti painavana tarpeena vain mikäli kivihiilestä luopuminen aidosti vähentää kasvihuonepäästöjä. Täten sääntelyn yhteydessä olisi vähintään syytä varmistaa, että ilmastolle jopa haitallisemman energiaturpeen käyttö vähenee johdonmukaisesti seuraavan vuosikymmenen ajan kivihiilestä luopumisen ohella. Tunnettua on, että energiaturve aiheuttaa jopa kivihiiltä korkeammat kasvihuonepäästöt.

Professori Ojasen selvityksessä todetaan muun muassa, että turpeen erilainen kohtelu kivihiileen verrattuna on syytä perustella huolella. Tästä huolimatta painavia yhteiskunnalliseen tarpeeseen liittyviä perusteita ei lakiluonnoksessa esitetä.

Lainvalmisteluun liittyvä aineisto kuitenkin ennakoi turpeen kysynnän kasvua ja siten kivihiilen korvautumista osin turpeella. Pöyry-yhtiön laatiman taustaselvityksen mukaan turpeen kysynnän ennakoitaan kasvavan kivihiilen kiellon myötä. Pöyryn selvityksen (s. 5) mukaan "kivihiilen kieltäminen voi myös vaikuttaa biomassan ja turpeen hintaan niiden kysynnän kasvaessa". Myös hallituksen energia- ja ilmastostrategian tausta-aineistojen mukaan turpeen kysynnän ennakoitaan kasvavan hallituksen toimien myötä. Turpeen energiakäyttö on myös viime aikoina lisääntynyt merkittävästi. https://www.stat.fi/til/ehk/2018/01/ehk_2018_01_2018-06-27_tie_001_fi.html

Turpeen aseman vahvistuminen esityksen myötä näkyy myös lakiesityksen tekstissä. Esimerkiksi lakiesityksen 7 §:n mukaan toimitusvarmuuden turvaamiseksi edellytetään "turpeen ja puun hankintaketjujen" toimivuutta. Tätä poikkeuslupamenettelyä ja lakiesityksen sääntelyä tulisi johdonmukaisesti muuttaa siten, että kannustetta energiaturpeen polttoon, hankintaketjujen vahvistumiseen ja turpeen kysynnän laajentumiseen ei tule. Muuten kivihiilen käytön kiellon sääntelyn taustalla oleva yhteiskunnallisesti painava peruste, siis kasvihuonepäästöjen vähentäminen, on huteralla pohjalla.

Viime vuosina turpeen vuosittainen verotuki on paisunut noin 88 miljoonasta eurosta (2014) jo 178 miljoonaan euroon (2019) (budjetti.vm.fi). Turpeen energiakäyttöä tuetaan siis kasvavissa määrin verrattuna sen vaihtoehtoihin. Turpeen verotuksessa ei huomioida sen ilmastovaikutusta vaikka se on monessa lämmitys- ja yhteistuotantolaitoksessa kivihiilen suora kilpailija. Tältä osin siis ilmastoSääntely heikkenee ja vastaavasti valtion saamat hiilidioksidiverotuksesta keräämät

verotulot vähenevät, mikäli kivihiili kielletään ilman että samalla säädetään energiaturpeen asemasta.

Olisi lain tavoitteiden ja sen sääntelyperustan kannalta keskeistä luopua energiaturpeen käytöstä samassa tahdissa kuin kivihiilestä kieltämällä myös turpeen energiakäyttö samaan vuoteen mennessä. Turpeen verotuesta on myös välttämätöntä luopua asteittain jo vuodesta 2019 alkaen, jotta kivihiilestä luopuminen ei millään aikavälillä johda turpeen kysynnän tai kokonaiskulutuksen lisääntymiseen.

Vain kieltämällä energiaturve ja nostamalla turpeen verotusta kieltoajankohtaan asti voidaan varmistaa lakiesityksen sääntelyn ilmastotavoitteiden ja samalla esityksen tavoittelevan kansainvälisen edelläkävijyyden toteutuminen. Suomi on myös osa fossiilisten polttoaineiden tukiaisia kyseenalaistavaa Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform -maaryhmittymää. Turpeen käytön kasvu kasvattaisi Suomessa ilmastolle haitallisia verotukia eikä turpeen käytön asema ole tältäkin osin lain tarkoittaman edelläkävijyyden kanssa yhteensopiva.

4. Biomassan energiakäyttö ja polttoon perustuvat teknologiat

Kuten lakiesityksessä todetaan (s. 21), biomassan energiakäyttö ei tuota päästövähennyksiä lyhyellä aikavälillä. Pariisin sopimuksen mukaisten ilmastotavoitteiden saavuttaminen vaatii toimia myös lähivuosisikymmeninä. Ilmaston kannalta järkevät bioenergiaresurssit ovat rajallisia, joten kivihiiltä tulee korvata myös muihin kuin polttoon perustuvien teknologioiden avulla. Sikäli korvausinvestoinneissa tulisi painottaa lakiesityksen aineistoja enemmän ns. polttoon perustumattomia teknologioita.

Esityksen mukaan tuontipolttoaineiden käyttö lisääntyisi. Niin kotimaisten kuin erityisesti tuontipolttoaineiden kestävyys ja reaalin vaikutus ilmakehässä tulee huomioida, jotta voidaan varmistaa että nettopäästöt ilmakehään vähenevät. Eurooppalainen bioenergian raaka-aineiden sääntelyn myötä vastuu biomassan kestävyuden varmistamisesta kotimaassa korostuu.

5. Fossiilisten polttoaineiden kiellot vähentävät aidosti päästöjä

Julkisuudessa kivihiilen energiakäytön kieltävää lakia on kritisoitu, koska sen ilmastovaikutusta on pidetty päästökaupan vuoksi vähäisenä tai olemattomana. Nämä väitteet ovat olleet tarkoituksenhakuisia ja näyttäisivät perustuvan tulkintoihin, jotka eivät ole ottaneet huomioon loppuvuodesta 2017 sovittuja päästökaupan uudistuksia.

Useat tulkinnat päästökaupan uudistuksesta korostavat, että kansalliset toimet esimerkiksi lentoliikenteen tai kivihiilen päästöjen rajoittamisesta marraskuun 2017 jälkeen ovat vaikuttavia sekä suoraan että välillisesti. Tältä osin ajoitus kivihiilen kieltämiseksi on erinomainen. Vaikuttavuus olisi todennäköisesti jopa vahvempi, mikäli kielto astuisi voimaan 2025.

On siis syytä alleviivata, että markkinavakaussuorituksen uudistus ja ylimääräisten päästöyksiköiden

mitätöinti johtavat todennäköisesti tilanteeseen, jossa kivihiilen käytön kieltämisen kaltaiset toimet vähentävät todennäköisesti aidosti päästöjä EU-alueella ja kirittävät EU:n ilmastopolitiikkaa.

Luonnonsuojeluliitto kannattaa lakiesitykseen liittyvää esitystä päästökauppalain uudistamiseksi, joka mahdollistaa lakiesityksen ilmastopoliittisen vaikuttavuuden maksimoimisen. Tähän sisältyy päästöyksiköiden mitätöiminen ja siitä seuraavat taloudelliset vaikutukset. Päästökauppalakia tulisi uudistaa ja päästöyksiköitä mitätöidä keinolla, joka maksimoi kivihiilen kiellon ilmastopoliittisen vaikuttavuuden.

Muut huomiot

Kivihiiltokiellon vaikutus sähkön riittävyyteen

Sähkön kokonaistuotannon riittävyyden näkökulmasta esityksessä on aivan oikein todettu, että poistuma on pieni suhteessa koko Pohjoismaisen energiamarkkinoiden kokoon. Siirtokapasiteetti on lisääntymässä ja sen lisääminen edelleen on mahdollista, mikäli esimerkiksi kivihiilen sääntelyn vaikutukset sitä edellyttävät.

Valtion omistajapolitiikka päivitettävä kivihiilikiellon mukaiseksi

Valtio-omisteisten yhtiöiden omistajapolitiikka tulisi muokata vastaamaan kivihiilen energiakäytön kieltävää lakia. Suomen valtio omistaa osake-enemmistön energiayhtiö Fortumista, joka vastaavasti omistaa lähes puolet eurooppalaisesta energiayhtiö Uniperista. Yhtiön energiantuotanto nojaa rajusti kivihiilen käyttöön. Fortumin strategiaa olisikin syytä päivittää ja yhtiön tulisi osallistua kivihiilikapasiteetin alasajoon Euroopan laajuisesti lähivuosina.

Kivihiileen perustuva kansainvälinen kauppa vaatii myös sääntöjä

Suomen energiantuotannon päästöt ovat vähentyneet, samalla kun Suomen ja suomalaisten tuontiin sisältyvät päästöt ovat kasvaneet. Osin tämä johtuu siitä, että kulutustuotteita tuotetaan edelleen kasvumarkkinoilla kuten Indonesiassa ja Vietnamin kivihiileen jopa kasvavasti nojautuen. Tuontiin perustuvat päästöt tulee tehdä näkyväksi ja ne pitää saada ohjaamaan kotimaan kulutuspäätöksiä. Viime kädessä kansainvälisen kaupan säännöt ja virrat tulee jatkossa tehdä yhteensopiviksi kivihiilen energiankäytön nopean alasajon kanssa.

Lisätietoja:

Suojeluasiantuntija Otto Bruun

puh: 040 631 3399